

MALOLETNICI KAO UČINIOCI IMOVINSKIH KRIVIČNIH DELA

Dr Gordana Nikolić²²⁶
Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije
naučni saradnik

Apstrakt: Imovinska krivična dela su najzastupljenija, najobimnija i najbrojnija u odnosu na ukupna krivična dela u smislu izvršenja, pa samim tim privlače stručnu i teorijsku javnost u cilju njihove analize i uspostavljanje resenja valjanije prevencije i represije. Ova krivična dela su stara, arhaična i klasična krivična dela, te su u Krivičnom zakoniku Republike Srbije svrstana u 21. glavi u posebnom delu Krivično zakonika. Pored punolotihnih izvršioaca ovih dela, nažalost praksa je zabeležila veliki broj i maloletnih izvršioaca koji ova dela vrše kako samostalno, tako i kao neposredni izvršioaci punoletnih učinioca zbog slabije kaznene politike. Imovinska krivična dela dela se vrše u nameri pribavljanja protivpravne imovinske koristi, pa s tim u vezi osnovni cilj vršenja ovih dela od strane maloletnika je brzi, lakši i jednostavniji način dolaska do novca, pokretne ili nepokretne imovine. U radu se autor osvrće na krivičnopravni i kriminalistički aspekt imovinskih krivičnih dela, kao i opšte karakteristike maloletnih učinioca krivičnih dela, dok se težište rada odnosi na statističku analizu broja prijavljenih, optuženih i osuđenih maloletnika za izvršena imovinska krivična dela, kao i struktura, dinamiku i zastupljenost ovih dela u odnosu na ukupno izvršena dela od strane maloletnika u vremenskom periodu od deset godina na osnovu čega se iznose zaključci u cilju smanjenja izvršenja ovih dela od strane maloletnih lica.

Ključne reči: imovina, maloletnici, Krivični zakonik, krivična dela, krivična odgovornost.

Uvodne napomene

Zašto ljudi u određenim životnih kategorijama, statusu, životnoj dobi, segmentu života ili čitavog života odluče da se bave kriminalom? Zbog čega ljudi popuste pred sopstvenim izazovima, osećajima, nameri i razumu i umesto negovanja pravih životnih vrednosti, odluče se za protivpravne, društveno neprihvatljive i kažnjive radnje? Da li se odgovor na ova pitanja sastoji u pogrešnom odgajanju, vaspitavanju i nefunkcionalnoj i razorenoj strukturi u porodici koju deca dobijaju kao prvi obrazac ponašanja ili zbog svojih ličnih karakteristika „lako padaju“ na pogrešne životne izazove. Na ova, ali i na brojna pitanja o uzroku kriminalizovanih radnji su odgovor pokušale da daju sve grane krivičnog prava, ali i brojni filozofi, sociolozi, psiholozi, ali jedinstvenog odgovora još uvek nema.

Da li su maloletnici takva kategorija ljudi koje su pogodne za vrbovanje i upravljanje u vršenju kriminalnih radnji? Ili su možda oni meta koja se sama nameće kriminalizovanim iskusnim i punoletnim licima, koji za njih predstavljaju uzore?

Sa jedne strane maloletnici su krivičnim pravom i Zakonom o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica vrlo zaštićena kategorija lica koja uživaju posebnu krivičnopravnu zaštitu zbog svojih bioloških, psiholoških i socioloških karakteristika, ali sa druge strane učestvujući u vršenju teških krivičnih dela pokazuju spremnost koja prevazilazi njihove starosne i životne potencijalne, identifikujući se kao maloletni učinilac krivičnog dela, ali i potencijalni učinilac krivičnih dela kao punoletno lice, nad kojim se treba pored represije primenjivati i prevencija od strane nadležnih organa.

---

²²⁶ chupka84@gmail.com

Izazov u izvršenju krivičnih dela od strane maloletnika je veliki, te se oni pojavljuju u kategoriji učinioca čitave lepeze krivičnih dela. Ipak, kao najzastupljenija kategorija, kao i punoletnih lica, se pojavljuju kao izvršiocima imovinskih krivičnih dela. Ova činjenica proizilazi iz dva razloga. Prvi je svakako taj da se izvršenjem imovinskih dela dolazi do prisvajanja protivpravne imovinske koristi, dok se drugi razlog sastoji u primorenom dolaženju do novca radi mogućni kupovine droge ili vršenjem dela pod uticajem droge.

S tim u vezi, u narednom tekstu rada bice učinjen osvrt na opšte karakteristike maloletnika i imovinskih krivičnih dela, a potom na analizu statističkih podataka o izvršenju imovinskih krivičnih dela od strane maloletnika, kako bi se izveli zaključci o dinamici, strukturi i obimu ovih krivičnih dela izvršenih od strane maloletnika, koji bi pomogli njegovom sprečavanju i suzbijanju.

Imovinska krivična dela u krivičnom zakonodavstvu Republike Srbije

Imovinski kriminalitet (Jovašević&Mitrović,2009) predstavlja skup krivičnih dela imovinskog karaktera koja su sistematizovana u Krivičnom zakoniku Republike Srbije (*Službeni glasnik Republike Srbije*, broj broj 85/05, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 i 35/19) u glavi dvadesetprvoj, u grupi krivičnih dela protiv imovine. To su, zapravo, opšta, arhaična, konvencionalna, klasična krivična dela koja poznaju sva krivična zakonodavstva od najstarijih vremena do savremenog doba.

U teoriji ima shvatanja (Bošković, 2002) da su imovinska krivična dela vrsta delikata kojima se ugrožavaju (protivpravno prisvajaju ili oštećuju) imovinska prava građana i drugih pravnih subjekata. To je najmasovni oblik kriminaliteta, kako u svetu, tako i u našoj državi.

Imovinska krivična dela odlikuju dva elementa: a) ona su usmerena protiv imovine drugog fizičkog ili pravnog lica (koja može biti pokretna ili nepokretna) i b) ona se preduzimaju sa određenim ciljem, motivom, namerom – namerom da učinilac za sebe ili drugo fizičko ili pravno lice pribavi protivpravnu imovinsku korist, bez obzira da li je i u kom obimu ova korist u konkretnom slučaju i pribavljena.

Imovinski kriminalitet karakterišu sledeće odlike (Stevanović, 2013):

- masovnost i stalna tendencija apsolutnog i relativnog porasta,
- manifestovanost – uočljivost krivičnih dela i anonimnih učinilaca,
- recidivizam – povrat u vršenju imovinskih krivičnih dela,
- profesionalizacija sve većeg broja izvršilaca,
- specijalizacija u načinu izvršenja i verziranja za jednu istu vrstu krivičnog dela,
- mobilnost – velika manevarska pokretljivost i korišćenje raznih vrsta prevoznih sredstava,
- internacionalizacija – povezanost sa izvršiocima istorodnih krivičnih dela iz drugih država, posebno kod težih i složenijih imovinskih krivičnih dela,
- organizovanost - organizovanje učinilaca ovih krivičnih dela u organizacione oblike grupe ili bandi što je u našem Zakoniku, kao i u većini komparativnih zakonodavstava propisano kao kvalifikatorna okolnost kod težih oblika ovih krivičnih dela i
- dinamičnost i prilagodljivost društvenim okvirima.

Dalje se kao odlike imovinskog kriminaliteta u kriminološkoj teoriji navode sledeće (Konstatinović Vilić&Nikolić Ristanović, 2003):

-prema viktimološkim istraživanjima može se zaključiti da je najveći broj žrtava – gotovo trećina upravo bila izložena nekom od imovinskih krivičnih dela,

-žene se u velikom broju (preko 66 %) javljaju u ulozi žrtve kod ovih krivičnih dela i

-sa ekonomskim razvojem, što se ne bi moglo i očekivati, broj (stopa) imovinskih krivičnih dela takođe raste i to znatno brže nego druga nasilnička krivična dela.

To ukazuje da imovinski kriminalitet, bar kada su u pitanju razvijene države, nije toliko posledica stanja anomije u društvu, već je posledica većeg broja “zgodnih prilika” za njegovo vršenje. Ipak, kod ove vrste kriminaliteta ipak ne treba zanemariti uticaj društvenih nejednakosti i rastućeg jaza između bogatih i siromašnih što posebno negativno utiče na kriminalite država u tranziciji (kakva je i Republika Srbija).

Imovinski kriminalitet se, takođe, može odrediti i kao skup krivičnih dela koja su usmerena na protivpravno prisvajanje ili oštećenje tuđe stvari ili prava, odnosno pribavljanje protivpravne

imovinske koristi na drugi način. Imovina se, pored života i tela, smatra kao najveća vrednost ljudskog društva, imajući u vidu da predstavlja sastavni deo ljudskog života, bilo da se radi o pokretnoj ili nepokretnoj imovini, o materijalnoj ili o emotivnoj vrednosti.

Krivična dela imovinskog kriminaliteta (Kovačević, 2003) su veoma rasprostranjena i predstavljaju najzastupljeniji oblik kriminaliteta u Republici Srbiji, posebno ukoliko se posmatra njihov odnos prema ukupnom klasičnom, konvencionalnom kriminalitetu. S tim u vezi se masovnost, odnosno rasprostranjenost i izdvaja kao prva odlika imovinskog kriminaliteta. Statistički podaci govore da od ukupnog broja prijavljenih i otkrivenih krivičnih dela, imovinska krivična dela čine preko 70% od ukupnog broja izvršenih krivičnih dela gotovo svake analizirane godine.

U prilog tvrdnji o velikoj zastupljenosti imovinskih krivičnih dela govori i činjenica o tzv. velikoj pristupačnosti izvršenju pojedinih dela ove vrste (kao što je npr. slučaj oduzimanja ili prisvajanja tuđe pokretne stvari koja se nalazi „na dohvat ruke“ učiniocu). Takođe, neka od ovih krivičnih dela se smatraju izvršenim samim „trenutkom rizika“ (kao što je slučaj sa razbojništvom, razbojničkom krađom i teškom krađom izvršenom na naročito drzak način). Sva ova imovinska krivična dela pripadaju žargonski rečeno „uličnom kriminalitetu“ imajući u vidu da se ona najčešće i vrše na otvorenom prostoru: na ulici, trgu, železničkoj ili autobuskoj stanici, robnoj kući, prodavnici i dr. i od strane lica koja se najčešće i nalaze na ulici. S tim u vezi, imovinski kriminalitet možemo podeliti na: a) ulični i b) perfidni imovinski kriminalitet.

U krivična dela protiv imovine su u Krivičnom zakoniku Republike Srbije sistematizovana sledeća krivična dela: krađa (član 203. KZ); teška krađa (član 204. KZ); razbojnička krađa (član 205. KZ); razbojništvo (član 206. KZ); utaja (član 207. KZ); prevara (član 208. KZ); prevara u osiguranju (član 208a. KZ); dogovoreni ishod takmičenja (član 208b. KZ); neosnovano dobijanje i korišćenje kredita i druge pogodnosti (član 209. KZ); sitna krađa, utaja i prevara (član 210. KZ); oduzimanje tuđe stvari (član 211. KZ); uništenje i oštećenje tuđe stvari (član 212. KZ); neovlašćeno korišćenje tuđeg vozila (član 213. KZ); iznuda (član 214. KZ); ucena (član 215. KZ); zloupotreba poverenja (član 216. KZ); zelenaštvo (član 217. KZ); protivpravno zauzimanje zemljišta (član 218. KZ); protivpravno useljenje (član 219. KZ); građenje bez građevinske dozvole (član 219a. KZ); priključenje objekta koji je izgrađen bez građevinske dozvole (član 219b. KZ); oštećenje tuđih prava (član 220. KZ); prikrivanje (član 221. KZ) i neovlašćeno iznošenje kulturnog dobra u inostranstvo (član 221a. KZ).

Opšte karakteristike maloletnika kao učinioca krivičnih dela

Položaj maloletnika u krivičnom zakonodavstvu Republike Srbije regulisan je maloletničkim krivičnim pravom (Jovašević, 2011) koje određuje krivično-pravni položaj maloletnih lica (kao učinilaca, odnosno kao žrtava krivičnih dela), sistem krivičnih sankcija za maloletne učinioce krivičnih dela, a pod određenim uslovima i za punoletne učinioce, kao i postupak za izricanje i izvršenje ovih sankcija od strane nadležnih državnih organa (Simović, et al, 2013). Sam naziv „maloletničko krivično pravo“, koji je uobičajen u pravnoj teoriji, kao i naziv „krivično pravo za maloletnike“ asocira na krivično pravo „maloletničkog karaktera“ koje se nalazi nasuprot „punoletničkom krivičnom pravu“ (Škulić, 2011).

U skladu sa Zakonom o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica (*Službeni glasnik Republike Srbije*, broj 85/2005), koji se smara osnovnim izvorom maloletničkog krivičnog prava, maloletno lice smatra lice koje je u vreme izvršenja krivičnog dela navršilo 14 godina, a nije navršilo 18 godina. Lica u uzrastu do 14 godina nazivaju decom i prema njima se ne mogu primeniti krivične sankcije, niti druge krivično-pravne mere ako učine krivično delo. Prema pomenutom Zakonu maloletnici se kao učinioci krivičnih dela prema uzrastu dele na mlađe i starije maloletnike. Mlađi maloletnici su lica uzrasta od navršenih 14 do nenavršenih 16 godine, dok u stariji maloletnici lica koja su navršila 16, ali nisu navršila 18 godina. U određenim slučajevima maloletničko krivično pravo se primenjuje i na mlađa punoletna lica, odnosno na lica koja su u vreme izvršenja krivičnog dela navršila 18 godina, a u vreme suđenja nisu navršila 21 godinu.

Za izvršena krivična dela ovaj Zakon je propisao da se prema maloletnicima mogu primeniti vaspitni nalozi ili krivične sankcije. Prema maloletnom učiniocu krivičnog dela se mogu primeniti jedan ili više vaspitnih naloga za krivično delo za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina (član 5. stav 1. ZMUKD). U skladu sa ovim članom u stavu 2. vaspitni nalog prema

maloletniku može primeniti javni tužilac za maloletnike ili sudija za maloletnike. Uslovi za primenu vaspitnog naloga su: priznanje krivičnog dela od strane maloletnika i njegovo odnos prema krivičnom delu i oštećenom (čla 5. stav 3. ZMUKD)

Kažnjavanje maloletnika za učinjena krivična dela se u skladu sa navedenim Zakonom može ostvariti izricanjem krivičnih sankcija, te se tako njima mogu izreći sledeće krivične sankcije: *vaspitne mere, kazna maloletničkog zatvora i mere bezbednosti.*

Mlađim maloletnicima (učiniocima u uzrastu od 14 do 16 godina) se mogu izreći samo vaspitne mere, dok starijim maloletnicima (učiniocima u uzrastu od 16 do 18 godina) se mogu izreći vaspitne mere, a izuzetno i kazna maloletničkog zatvora.

Svrha krivičnih sankcija prema maloletnicima je da se nadzorom, pružanjem zaštite i pomoći, kao i obezbeđivanjem opšteg i stručnog osposobljavanja utiče na razvoj i jačanje lične odgovornosti maloletnika, na vaspitavanje i pravilan razvoj njegove ličnosti, kako bi se obezbedilo ponovno uključivanje maloletnika u društvenu zajednicu, dok je svrha maloletničkog zatvora, pored navedene svrhe, i vršenje pojačanog uticaja na maloletnog učinioca da ubuduće ne vrši krivična dela, kao i na druge maloletnike da ne vrše krivična dela (član 10 ZMUKD).

Najčešće krivične sankcije koje se izriču maloletnicima su vaspitne mere (nezavodskog i zavodskog tipa) i mogu se izreći i mlađim i starijim maloletnicima. Vaspitne mere se mogu sistematizovati u tri grupe: 1) mere upozorenja i usmeravanja: sudski ukor i posebne obaveze; 2) mere pojačanog nadzora: pojačan nadzor od strane roditelja, usvojioca ili staraoca, pojačan nadzor u drugoj porodici, pojačan nadzor od strane organa starateljstva, pojačan nadzor uz dnevni boravak u odgovarajućoj ustanovi za vaspitanje i obrazovanje maloletnika; 3) zavodske mere: upućivanje u vaspitnu ustanovu, upućivanje u vaspitno-popravni dom, upućivanje u posebnu ustanovu za lečenje i osposobljavanje (član 11 ZMUKD).

U izuzetnim slučajevima kada su ispunjeni zakonom predviđeni uslovi i ako je sud došao do uverenja da se svrha maloletničkih krivičnih sankcija ne može ostvariti primenom vaspitnih mera, sud može starijem maloletniku da izrekne posebnu vrstu kazne – kaznu maloletničkog zatvora ukoliko su ispunjena četiri kumulativna uslova. *Prvi uslov* je objektivan i odnosi se na starost maloletnika. Može se kazniti samo stariji maloletnik (starosti od šesnaest do osamnaest godina). *Drugi uslov* je težina izvršenog krivičnog dela. Potrebno je da je maloletnik izvršio krivično delo za koje je predviđena kazna zatvora teža od pet godina. *Treći uslov* je subjektivne prirode i odnosi se na postojanje visokog stepena krivice na strani maloletnika, dok je za postojanje *četvrtog uslova* potrebna ocena suda da zbog težine izvršenog krivičnog dela i visokog stepena krivice maloletniku nije opravdano izreći neku od vaspitnih mera.

Kazna maloletničkog zatvora (Radulović, 2010) izriče se uvek u određenom trajanju i može trajati od šest meseci do pet godina, a izuzetno i do deset godina, ukoliko je izvršeno krivično delo za koje je predviđena kazna zatvora u trajanju od dvadeset godina ili teža kazna ili u slučaju sticaja najmanje dva krivična dela. Izricanje kazne maloletničkog zatvora je uvek fakultativno čak i kada su ispunjeni svi prethodno navedeni uslovi za njeno izricanje, što ovu krivičnu sankciju izdvaja od kazne zatvora koja se izriče punoletnim izvršiocima krivičnih dela. S obzirom na svoj karakter kazna maloletničkog zatvora je jedina krivična sankcija koja se može izreći maloletnim učiniocima krivičnih dela i koja za posledicu ima osuđivanost maloletnika.

Mere bezbednosti se mogu izreći maloletnicima ako im je izrečena vaspitna mera ili kazna maloletničkog zatvora, osim mere bezbednosti obavezno psihijatrijsko lečenje i čuvanje u zdravstvenoj ustanovi koja se može izreći samostalno (član 39 ZMUKD).

Analiza statističkog prikaza maloletnih izvršioaca imovinskih krivičnih dela

Maloletnici se u statističkoj i sudskoj praksi pojavljuju kao izvršiocima krivičnih dela, samo u različitom broju i dinamici zastupljenosti. Bilo da se radi o njima kao neposrednim izvršiocima punoletnih učinioca dela ili da se radi o njihovom samostalnom izvršenju, maloletnici se uprkos posebnom statusu i tretmanu u pravnom sistemu i njihovoj krivičnopravnoj zaštiti, izdvajanjem od punoletnih učinioca po svojim biološkim, sociološkim i psihološkim karakteristikama, nažalost, ipak pojavljuju kao izvršiocima mnogih krivičnih dela.

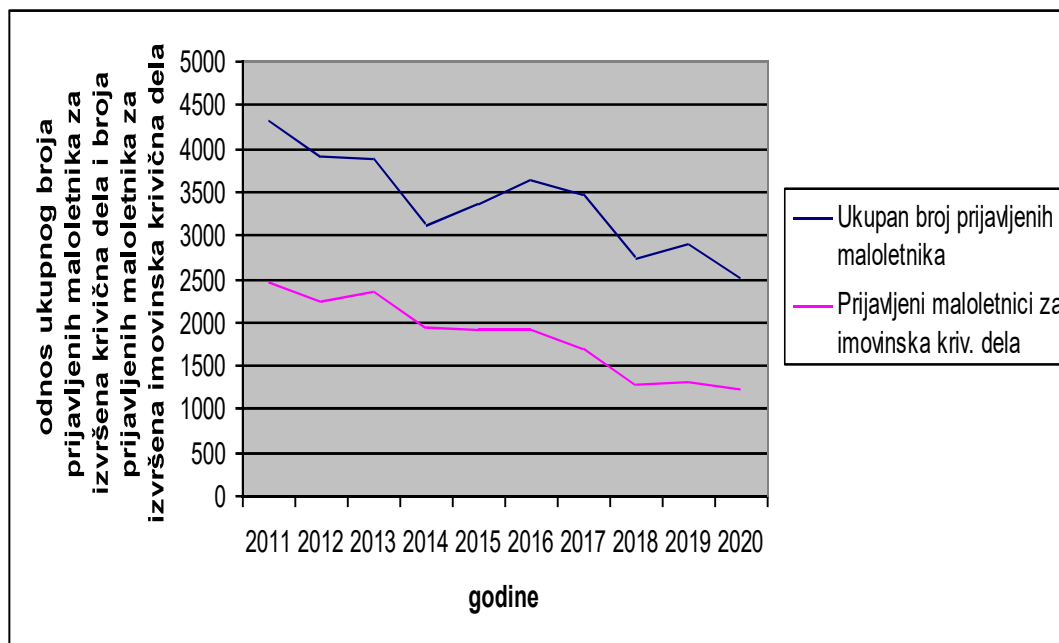
Imajući u vidu činjenicu, što je u prethodnom tekstu radu navedeno, da su imovinska krivična dela najbrojnija, odnosno da se najčešće vrše u odnosu na ukupna krivična dela, samim tim se i maloletnici pojavljuju najzastupljenije kao izvršioc i ovih dela, kao i punoletni učinioci.

U narednom tekstu rada bići prikazani podaci koji se odnose na broj prijavljenih, optuženih i osuđenih maloletnika za izvršena krivična dela protiv imovine, kao i strukturu izvršnja dela, obimu i dinamici.

U svim prikazanim tabelama, analizirajuće se podaci koji se odnose na maloletne izvršiocice imovinskih krivičnih dela u vremenskom periodu od 2010. do 2020. godine na teritoriji Republike Srbije. Svi podaci koji ce u radu biti analizirani preuzeti su iz Biltena Republičkog zavoda za statistiku (Maloletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude, Bilteni Republičkog zavoda za statistiku: broj 559 za 2011. godinu (2012); broj 577 za 2012. godinu (2013); broj 589 za 2013. godinu (2014); broj 604 za 2014. godinu (2015), broj 618 za 2015. godinu (2016); broj 630 za 2016. godinu (2017); broj 641 za 2017. godinu (2018); broj 654 za 2018. godinu (2019); broj 666 za 2019. godinu (2019) i broj 678 za 2020. godinu (2021).

Tabela 1. Prijavljeni maloletni izvršioc i krivičnih dela protiv imovine u odnosu na ukupan broj prijavljenih maloletnika za izvršena krivična dela u Srbiji u periodu 2011-2020. godine

godine	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ukupan broj prijavljenih maloletnika	4323	3913	3884	3110	3355	3643	3465	2744	2903	2524
	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Prijavljeni maloletnici za imovinska kriv. dela	2450	2238	2355	1952	1912	1914	1696	1289	1321	1230
	57%	57%	61%	63%	57%	53%	49%	47%	46%	49%

Grafikon 1. Ilustracioni prikaz prijavljenih maloletnih izvršioc i imovinskih krivičnih dela u odnosu na ukupan broj prijavljenih maloletnih izvršioc i za izvršena krivična dela u Srbiji u periodu 2011-2020. godine

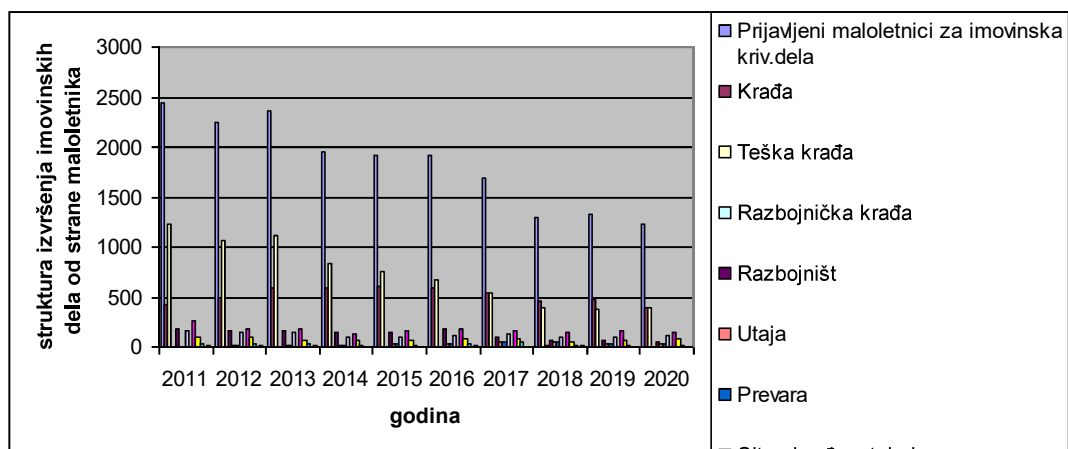
Anaizirajući prethodno prikazane statističke podatke može se konstatovati da se maloletnici u svakoj analiziranoj godini u velikom broju godišnje pojavljuju kao izvršioc krivičnih dela, posebno što trebamo imati u vidu činjenicu da se radi o samo određenoj starosnoj dobi izvršiocima, lica uzrasta od 14 do 18 godina, budući da deca ne podležu krivičnoj odgovornosti, a da se lica preko 18 godina smatraju punoletnim izvršiocima i da se prema njima primenjuju opšte odredbe krivičnog zakonodavstva.

Od ukupnog broja prijavljenih maloletnika za izvršena dela u analiziranim godinama skoro polovinu izvršenih dela maloletnici vrše upravo protiv imovini. Najveći broj ukupno izvršenih dela je 2011. godine i to čak 4323 od kojih je 57% izvršeno protiv imovine, dok je u narednim godina zabeležena skoro slična dinamika izvršenja ukupnog broja krivičnih dela, a najmanje 2018, 2019. i 2020. godine.

U smislu procenta izvršenja imovinskih krivičnih dela u odnosu na ukupan broj izvršenja od strane maloletnika je izvršeno 2014. godine i to čak 63%, kao i 2013. godine 61%. U ostalim analiziranim godinama je imovinskih dela izvršeno oko 57% od ukupnog broja izvršenja od strane maloletnika, dok je zadnjih godina zabeležen smanjen broj izvršenja od 46%, 47% i 49% što je i dalje veliki broj imajući u vidu da predstavlja skoro polovinu ukupno izvršenih krivičnih dela od strane maloltnika.

Tabela 2. Struktura izvršenja imovinskih krivičnih dela od strane maloletnika u Srbiji u periodu 2011-2020. godine

godine	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Prijavljeni mal. za imovinska kriv.dela	2450	2238	2355	1952	1912	1914	1696	1289	1321	1230
Krađa	430	490	587	585	614	588	548	451	475	391
Teška krađa	1235	1073	1119	831	748	678	541	387	372	392
Razbojnička krađa	4	4	8	6	4	3	8	9	7	-
Razbojništvo	188	165	168	153	151	177	96	61	72	50
Utaja	7	13	16	23	26	35	41	42	29	35
Prevara	4	5	12	12	13	16	20	23	12	10
Sitna krađa, utaja i prevar	169	148	144	105	96	122	138	95	101	110
Oduzimanje tuđe stvari	4	1	4	6	3	4	4	1	3	5
Uništenje i oštećenje tuđe stvari	256	176	178	138	165	173	160	141	162	147
Neovlašćeno koriš. tuđeg vozila	106	100	71	69	59	76	88	45	69	74
Iznuda	32	39	26	22	24	29	43	19	10	9
Ucena	1	-	2	-	1	2	1	3	2	2
Prikrivanje	14	24	20	2	7	11	7	11	7	5

Grafikon 2. Grafički prikaz strukture izvršenih imovinskih krivičnih dela od strane maloletnika u Srbiji u periodu 2011-2020. godine

Prethodno navedeni podaci ukazuju na to da od ukupnog broja krivičnih dela protiv imovine, maloletnici u najčešćem slučaju vrše krivična dela teške krađe. Tokom 2011, 2012. i 2013. godine su ova dela izvršena u skoro polovini slučajeva izvršenja od ukupnog broja izvršenih imovinskih dela od strane maloletnika. Ipak, od 2014. do 2020. godine se uočava smanjenje izvršenja ovih dela, pa tako ona predstavljaju oko trećinu izvršenih dela u odnosu na ukupan broj dela protiv imovine. S tim u vezi, najveći broj izvršenih krivičnih dela teške krađe je 2011. godine i to 1235 od strane maloletnika u odnosu na ukupan broj 2450 dela protiv imovine, odnosno najmanji broj 2020. godine i to 392 od ukupnog broja 1230. Ovaj broj izvršenja teške krađe u 2020. godini je skoro identičan sa brojem izvršenih dela krađe od strane maloletnika, koji u ovoj godini iznosi 391, što je i najmanji u odnosu na ostale godine kada je o ovom delu reč. U ostalim analiziranim godinama broj prijavljenih maloletnika za krivično delo krađe je skoro slične dinamike izvršenja, osim 2013, 2014 i 2016. kada je uočen porast izvršenja ovih dela u odnosu na ostale godine posmatranja, dok se, kao izuzetak, u smislu najveće dinamike izvršenja krivičnih dela krađe uočava 2015., godine kada je čak 614 maloletnika prijavljeno za ova izvršena dela.

Značajan podatak se odnosi i na to su i krivična dela razbojništva vrlo zastupljena u izvršenju od strane maloletnika i to u čak 188 slučajeva prijavljenih maloletnika 2011. godine, odnosno 177 slučajeva 2015. godine, dok je najmanji broj izvršenja zabeležen 2020. godine i to u 50 slučajeva prijavljenih maloletnika. Ipak, ni ovaj broj ne trebamo zanemariti, imajući u vidu da se radi o teškom krivičnom delu, nasilničke radnje izvršenje, odnosno upotrebe sile ili pretnje u cilju pribavlja protivpravne imovinske koristi.

U nasilnička imovinska krivična dela se pored razbojništva, ubraja i krivično delo iznude koje se takođe pojavljuje u strukturi izvršenja imovinskih krivičnih dela od strane maloletnika i to u sličnom obimu izvršenja svake godine, izuzev 2017. godine, kada je bilo prijavljeno čak 43 maloletnika za izvršena dela iznude. U ostalim analiziranim godinama je broj prijavljenih maloletnika za ova dela bio od 22-32 slučaja, dok je najmanji broj prijavljenih iznosio 2020. godine i to 9 slučajeva prijave.

Veliki obim izvršenja imovinskih dela od strane maloletnika se ispoljav i kod krivičnih dela sitne krađe, utaje i prevare, uništenja i oštećena tuđe stvari i neovlašćenog korišćenja tuđeg vozila. Ovo je takođe zabrinjavajući podatak, imajući u vidu da se radi o teškim krivičnim delima, buntovničkog i nasilničkog karaktera, te budući da se radi o posebnoj starosnoj strukturi izvršioca dela, vrlo je iznenadjujuće da se pojavljuju kao izvršioci imovinskih dela sa elementima nasilja, gde se u nekim slučajevima sila i pretnja javljaju kao načini izvršenja dela (kao što je slučaj kod krivičnih dela razbojništva, razbojničke krađe, iznude).

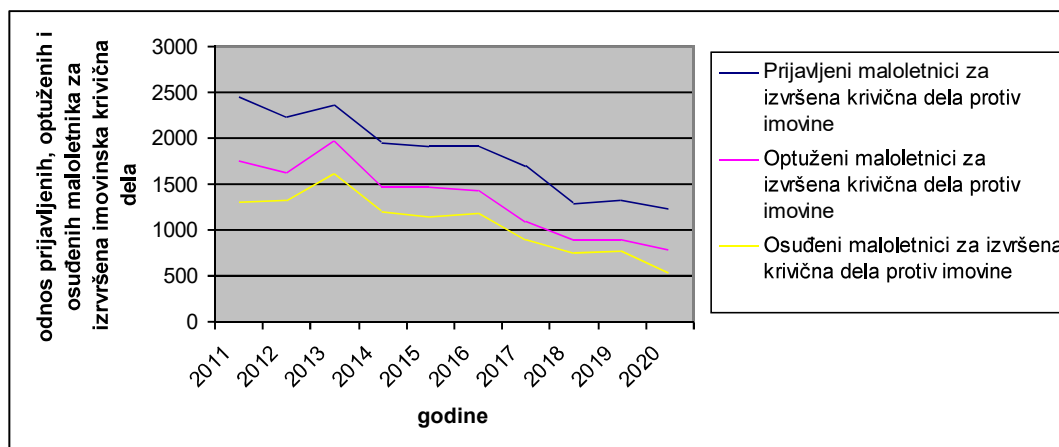
Krivično delo utaje, prevare, ucene i prikrivanja je zastupljeno u nešto manjem obimu izvršenju od strane maloletnika, ali to svakako nije zanemarujući podatak, imajući u vidu da se i ova dela ubrajaju u vrlo teška imovinska dela, posebno krivično delo ucene. Razbojnička krađa je takođe zastupljena u strukturi izvršenja, ali u manjem obimu u odnosu na razbojništvo.

Analizom prethodnih podataka stiče se utisak da maloletnici vrše gotova sva imovinska krivična dela, te da se kao učinioci ovih dela pojavljuju u gotovo svim strukturama dela iz grupe krivičnih dela protiv imovine. Značaja podatak, ali i zapanjujući je taj da se ovako osetljiva i posebna kategorija učinilaca javlja upravo kao izvršioci teških imovinskih dela, kao što je slučaj teške krađe koju maloletnici najčešće vrše, ali je i imovinskih dela nasilničkog karaktera u koja se pored teške krađe ubrajaju i razbojništvo i iznuda.

Imajući u vidu da se dinamika izvršenja imovinskih dela smanjuje u zadnjim analiziranim godinama, važno bi bilo da se u nekom narednom radu u budućnosti analiziraju 2021. i 2022. godina, budući da je zbog epidemiološkim mera situacija 2020. godine bila specifična zbog pandemije, što je islo u prilog smanjenju izvršenja imovinskih krivičnih i celokupne strukture dela iz ove grupe.

Tabela 3. Prijavljeni, optuženi i osuđeni maloletnici za izvršena imovinska krivična dela u Srbiji u periodu 2011-2020. godine

Godine	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Prijavljeni maloletnici za izvršena krivična dela protiv imovine	2450	2238	2355	1952	1912	1914	1696	1289	1321	1230
	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Optuženi maloletnici za izvršena krivična dela protiv imovine	1754	1633	1970	1472	1456	1432	1084	898	897	784
	72%	73%	84%	75%	76%	75%	64%	70%	68%	64%
Osuđeni maloletnici za izvršena krivična dela protiv imovine	1305	1316	1607	1203	1143	1172	887	743	763	543
	53%	59%	68%	62%	60%	61%	52%	58%	58%	44%

Grafikon 3. Ilustracioni odnos prijavljenih, optuženih i osuđenih maloletnika za izvršena imovinska krivična dela u Srbiji u periodu 2011-2020. godine

Analizirajući odnos prijavljenih, optuženih i osuđenih maloletnika za izvršena imovinska krivična dela najpre moramo ukazati na činjenicu da se ovaj odnos ne može posmatrati isključivo po godinama, imajući u vidu da su neka dela procesuirana u postupku u smislu optuženja ili osuđenosti maloletnika tek naredne godine, što ukazuje na nedovoljnu valjanost u analiziranju napomenunog odnosa.

No, veći broj postupaka je završen u istoj godini, pa su podaci u većoj meri precizni u smislu analiziranaj odnosa prijavljenih, optuženih i osuđenih maloletnika za izvršena imovinska krivična dela.

Očekivano je da je u svakoj godini broj optuženih manji u odnosu na prijavljene maloletnike za izvršena imovinska dela, kao i broj osuđenih koji je manji u odnosu na broj optuženih. S tim u vezi, možemo konstatovati da je broj optuženih u odnosu na prijavljene maloletne izvršioce izuzetno veliki i da je u većini analiziranim godinama iznosio preko 70%, odnosno da je bio najveći 2013 godine kada je 84% optuženih maloletnika u odnosu na prijavljene za ova dela, dok je najmanji bio 2017. i 2020. godine kada je iznosio svega 64%. U ostalim analiziranim godinama je ovaj odnos iznosio između 70% i 75%.

Što se tiče broja osuđenih maloletnika (starijih i mlađih maloletnika) u odnosu na broj prijavljenih maloletnika za izvršena imovinska krivična dela možemo da konstatujemo da je najmanji broj osuđenih maloletnika bio 2020 godine kada je bilo svega osuđenih 44% za dela iz ove grupe krivičnih dela, dok je najveći procenat osuđenih iznosio 2013. kada je čak 68% osuđenih maloletnika za ova dela. Interesantan je podatak da je 2013 godine bio i najveći broj optuženih maloletnika u odnosu na prijavljene maloletnike, ali i osuđenih u odnosu na optužene i prijavljene maloletnike za ova dela. U ostalim analiziranim godinama je ovaj procenat osuđenih maloletnika u odnosu na prijavljene maloletnike za izvršena imovinska krivična dela iznosio od 52% do 62%.

Zaključak

Maloletnici su, nažalost, vrlo zastupljeni u statističkoj praksi kao izvršioци krivičnih dela, od kojih gotovo polovinu dela izvrše protiv imovine, u procentu od 46% do 63% u analiziranim godinama, što predstavlja izuzetno visoku stopu kriminaliteta maloletnika, posebno što se radi o starosnoj kategoriji od 14 do 18 godina, koja ne predstavlja veliki broj celokupnog stanovništva jedne zemlje, budući da deca na podležu krivičnoj odgovornosti, a da se prema punoletnim izvršiocima primenjuju opšte norme krivičnog zakonodavstva, a ne posebne, kao što je slučaj sa maloletnim učiniocima zbog njihovih posebnih bioloških i psihološki karakteristika. Ovome treba dodati i tamnu brojku kriminaliteta koja je vrlo zastupljena, što negativno utice na represivnu i preventivnu funkciju. Dinamika izvršenja imovinskih krivičnih dela i uopšte svih dela od strane maloletnika je u nešto blagom padu zadnjig godina, odnosno 2018, 2019. i 2020. godine, ali je to zanemarujući podatak, imajući u vidu da su imovinska dela izvršena i dalje procentualno blizu 50% od ukupnih krivičnih dela izvršenih od maloletnika.

Ova krivična dela od strane maloletnika vrše se iz različitih motiva, te iako u radu nije učinjen kriminološki aspekt izvršenja ovih dela, sigurno možemo reći da je osnovni i glavni motiv izvršenja imovinskih dela koristoljublje, odnosno protivpravno pribavljanje imovinske koristi. Pored ovog motiva, u kriminalističkoj praksi se javljaju i drugi motivi izvršenja ovih dela, a kao takve možemo navesti želju i težnju maloletnika da budu blizi svojim punoletnim idolima i da ih imitiraju vršenji ova krivična dela. Vrlo često punoletni učinioci vrbuju maloletnike, koristeći njihov poseban krivičnopravni status, kao neposredne izvršioce imajući u vidu da će prema maloletnicima za izvršena krivičnična dela protiv imovine biti izrečena manja kazna nego da su oni neposredni izvršioци.

U smislu strukture izvršenja krivičnih dela, maloletnici najviše vrše teške krađe, koje su zastupljene gotovo u polovini broja u odnosu na ukupan broj imovinskih dela. Takođe, isto tako je zabrinjavajući podatak da se maloletnici pojavljuju u velikom broju kao izvršioци krivičnih dela iznude i razbojništva, posebno imajući u vidu činjenicu da se radi o složenim krivičnim delima koji pored imovinskog karaktera imaju nasilnički, koji predstavlja njihov način izvršenja. Sposobnost maloletnika da u ovoliko velikom broju vrše teške krađe, kao i teška, složena, imovinska dela, kao što su razbojništvo i iznuda ukazuje na potrebu velike zabrinutosti društva i celokupnog pravnog sistema naše države. Osim toga, maloletnici se pojavljuju i kao izvršioци ostalih imovinskih krivičnih dela, kao

što su krađa, oduzimanje tuđe stvari, uništenje i oštećenje tuđe stvari i neovlašćeno korišćenje tuđeg vozila. Ono što je zajedničko za izvršenje svih ovih dela je nasilništvo i bunt, koji neminovno maloletnici iskazuju vršenjem ovih dela. Isto tako, većina imovinskih krivičnih dela pripadaju uličnom kriminalu, pa se s tim u vezi nameće i pitanje vaspitanja i porodičnih prilika maloletnika koji se javljaju kao izvršioci ovih dela. Takođe, vršenjem i sofisticiranih i elegantnih imovinskih dela kao što su iznuda i ucena, isto se nameće pitanje sposobnosti maloletnika da ova dela izvrše.

Neminovno, analizirani podaci ukazuju na veliku zastupljenost izvršenja imovinskih krivičnih dela od strane maloletnika koja iznosi čak polovinu od ukupnog izvršenih dela od strane maloletnika, dok teške krađe predstavljaju polovinu izvršenih imovinskih dela, što je četvrtina u odnosu na ukupan broj izvršenih dela. Podaci koji su u radu analizirani i koji se odnose na dinamiku, trend i strukturu izvršenja ovih dela od strane maloletnika, ukazuju na veliku spremnost ove posebne kategorije učinilaca da izvrše ova dela, koja ih već etiketiraju kao buduće punoletne učioce. Isto tako pored koristoljublja, kao osnovnog motiva vršenja ovih dela, možemo konstatovati i da je nasilništvo vrlo važan aspekt maloletnika, imajući u vidu da ga koriste kao način izvršenja ovih dela, a koji se sastoji u sili ili pretnji.

U suprostavljanju i sprečavanju izvršenja ovih dela od strane maloletnika potrebno je da svako učestvuje, od porodice kao osnovne i primarne zajednice vaspitanja maloletnika, preko obrazovanih ustanova, škole, koja je potrebno da pored nastavne ima vaspitnu ulogu, ali i svih procesnih pravnih sistema boreći se adekvatnim, valjanim i zakonskih metodama kako bi se sprecilo i suzbilo izvršenje ovih dela, što ostvaruje veliki uticaj na specijalnu i generalnu prevenciju maloletnika.

Literatura

1. Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 559. (2012). *Maloletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2011*. Beograd: Republički zavod za statistiku.
2. Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 577. (2013). *Maloletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2012*. Beograd: Republički zavod za statistiku.
3. Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 589. (2014). *Maloletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2013*. Beograd: Republički zavod za statistiku.
4. Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 604. (2015). *Maloletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2014*. Beograd: Republički zavod za statistiku.
5. Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 618. (2016). *Maloletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2015*. Beograd: Republički zavod za statistiku.
6. Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 630. (2017). *Maloletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2016*. Beograd: Republički zavod za statistiku.
7. Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 641. (2018). *Maloletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2017*. Beograd: Republički zavod za statistiku.
8. Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 654. (2019). *Maloletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2018*. Beograd: Republički zavod za statistiku.
9. Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 666. (2019). *Maloletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2019*. Beograd: Republički zavod za statistiku.
10. Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 678. (2021). *Maloletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2020*. Beograd: Republički zavod za statistiku.
11. Bošković, M. (2002). *Socijalna patologija*. Novi Sad.
12. Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, Službeni glasnik Republike Srbije broj 85/2005.
13. Jovašević, D. (2005). *Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica*. Beograd: Službeni list SCG.
14. Jovašević, D. (2006). *Krivično pravo, Opšti deo*. Beograd: Nomos.
15. Jovašević, D. & Mitrović, L.J. (2009). Imovinski kriminalitet i siromaštvo, Zbornik radova, *Društvena kriza i prevazilaženje siromaštva u Republici Srpskoj i Bosni i Hercegovini*. Banja Luka.
16. Jovašević, D. (2010a). *Krivično pravo, Opšti deo*. Beograd: Nomos.
17. Jovašević, D. (2010b). *Položaj maloletnika u krivičnom pravu*. Niš: Pravni fakultet.
18. Jovašević, D. (2011). *Maloletničko krivično pravo*. Niš: Pravni fakultet.
19. Jovašević, D. (2012). *Kažnjavanje maloletnika u krivičnom pravu, Maloletničko pravosuđe u Republici Srbiji, Zbornik radova*. Beograd: Centar za prava deteta.
20. Konvencija o pravima deteta, Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori, br. 15, 1990.

21. Krivični zakonik, "Službeni glasnik RS", broj 85/05, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 i 35/19.
22. Konstantinović Vilić, S. & Nikolić Ristanović, V. (2003). *Kriminologija*. Niš: Pravni fakultet.
23. Kovačević, V. (2003). *Metodika istraživanja imovinskog kriminaliteta*. Novi Sad.
24. Radulović, LJ. (2010). *Maloletničko krivično pravo*. Beograd: Pravni fakultet.
25. Simović, M., et al. (2013). *Maloletničko krivično pravo*, Istočno Sarajevo.
26. Stevanović, Z. (2013). *Socijalna patologija*. Beograd.
27. Stojanović, Z., & Delic, N. (2013). *Krivično pravo, posebni deo*. Beograd: Pravna knjiga.
28. Stojanović, Z. (2014). *Krivično pravo, opšti deo*. Beograd: Pravna knjiga.
29. Stojanović, Z. (2019). *Komentar Krivičnog zakonika: prema stanju Krivičnog zakonika od 1. decembra 2019. godine i prema stanju zakonodavstva od 21. maja 2019. godine*. Beograd: Službeni glasnik.
30. Škulić, M. (2010). Starosna granica sposobnosti za snošenje krivice u krivičnopravnom smislu. *Crimen*. Beograd: Pravni fakultet.
31. Škulić, M. (2011). *Maloletničko krivično pravo*. Beograd: Pravni fakultet.

MINORS AS PERPETRATORS OF PROPERTY CRIMINAL OFFENSES

Gordana Nikolić, PhD

**Ministry of Internal Affairs of the Republic of Serbia
research associate**

Abstract: *Property crimes are the most represented, the most extensive and the most numerous in relation to the total crimes in terms of execution, and therefore attract the professional and theoretical public with the aim of their analysis and the establishment of more valid prevention and repression solutions. These crimes are old, archaic and classic crimes, and are classified in the Criminal Code of the Republic of Serbia in Chapter 21 in a special part of the Criminal Code. In addition to the adult perpetrators of these crimes, practice has unfortunately recorded a large number of juvenile perpetrators who commit these crimes both independently and as direct perpetrators of adult perpetrators due to a weaker penal policy. Property crimes are committed with the intention of obtaining illegal property use, so in this regard, the main goal of committing these crimes by minors is a quick, easier and simpler way to get money, movable or immovable property. In the paper, the author looks at the criminal law and criminological aspect of property crimes, as well as the general characteristics of juvenile offenders, while the focus of the work refers to the statistical analysis of the number of reported, accused and convicted juveniles for committed property crimes, as well as the structure, dynamics and the representation of these acts in relation to the total acts committed by minors in a period of ten years, on the basis of which conclusions are drawn with the aim of reducing the commission of these acts by foreign minors.*

Keywords: *property, minors, Criminal Code, criminal acts, criminal liability.*